

Rosen-Przeworska, Janina

"Keltische Metallarbeiten", W. v. Jenny, Berlin 1935 : [recenzja]

Światowit 16, 290-291

1934 - 1935

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W. V. JENNY, *Keltische Metallarbeiten*. Verlag für Kunstwissenschaft, Berlin 1935. IV-o (str. 40 + 64 tabl.).

Album wspaniale wydany zawiera 64 plansze, które dają przegląd podług Jenny'go „przekrój” tysiąćpięćsetletniego rozwoju sztuki celtyckiej. Na 29-u planszach zebrane są okazy z kontynentu europejskiego, na pozostałych 35-u — zabytki celtyckie z Anglii i Irlandji. Czterdzieściostronicowy tekst dodany do tablic jest analizą stylu „lateńskiego”.

Jenny traktuje poruszone zagadnienie z estetycznego punktu widzenia. Uważa on, że najwcześniejsze okazy sztuki celtyckiej odnoszą się do połowy V w. prz. Chr., a nawet do IV w. prz. Chr. (str. 12, 17). Początek ekspansji Celtów do krajów południowo-wschodniej Europy Jenny datuje na IV w. prz. Chr. (str. 17). Najnowsze jednak zabytki celtyckie z tych krajów dowodzą, że wędrowki Celtów w tym kierunku miały miejsce conajmniej o 100 lat wcześniej. Dalej Jenny mniema, że wpływy wschodnie na styl celtycki są stanowczo przez wielu autorów przeceniane. Podług niego w V w. prz. Chr. nie było bezpośrednich stosunków między celtycką Europą zachodnią i bliskim Wschodem. Na przeszkodzie stał bowiem krąg illiryjско-halsztacki, uniemożliwiający ten kontakt (str. 17).

Podług Jenny'ego wschodnie wpływy zaczęły dopiero wtedy działać, gdy styl celtycki był już zupełnie dojrzały. Natomiast autor wielokrotnie podkreśla w swej pracy, że styl celtycki w czasie długotrwałego swego istnienia był pod silnymi wpływami sztuki greckiej, później rzymskiej. Dla udowodnienia tej tezy Jenny przeprowadza rozbiór stylu celtyckiego, stwierdzając z stanowczością, że niemal wszystkie obce pierwiastki w tym stylu wywodzą się z kręgu kultur klasycznych.

Do grupy elementów klasycznych (są one raczej jednym z wielu komponentów sztuki celtyckiej) zaliczyć trzeba motywy roślinne, lotos, palmę, dalej esownicę; meander i t. p. ornamenty, które dominują w II fazie okresu wczesnolateńskiego (pd. Reinecke'go La Tène B) i w środkowo-lateńskim okresie (pd. Reinecke'go — La Tène C). Bezwzględnie jednak starszemi od nich są antropo- i zoomorficzne motywy (maski ludzkie i zwierzęce, gryfony, lwy i t. p., przeważające w stylu wczesnoceltyckim (pd. Reinecke'go La Tène A). Przeniknęły one do tego stylu nie tylko od Greków i Italów, jak to uważa Jenny, ale przede wszystkim, jako skutek pośredniego i bezpośredniego (i to dość długo trwającego) zetknięcia się Celtów ze Scytami, Trakami i Sarmatami. Dowodem są nie tylko liczne zapożyczenia kulturowe (motywy, ornamentalne, użytek spodni, torques — które Celtowie przejęli od ludów wschodnich za pośrednictwem Scytów), ale i znaleziska z obszaru Europy południowo-wschodniej, zawierające mieszane, celto-scytyjskie, zabytki.

Poza tem w stylu celtyckim wyodrębnia się jeszcze jedna grupa form przyżytkowych, wywodzących się z kręgu halsztacko-illiryjского (protomy głów zwierzęcych i ptasich, koła koncentryczne i kilka motywów geometrycznych). Ta chronologicznie bodaj najstarsza grupa motywów podług Jenny'ego zaczyna odgrywać rolę dopiero w IV w. prz. Chr. (str. 19), jakkolwiek zabytki celtyckie z śladami wpływów stylu halsztackiego spotykają się jedynie w najstarszej fazie okresu lateńskiego (czyli w fazie wczesnolateńskiej). Jenny również zbyt słabo podkre-

śla, że styl celtycki mimo tak wielu obcych pierwiastków zawsze odznaczał się wybitnie swoistymi cechami. Wszystkie bowiem antropo- i zooliczne motywy oraz palma, lotos, spirala, trikwetr, esownica, i t. p., składające się na tę bogatą ornamentykę są wplecione w linię fałistą z widocznym naciskiem na dekoracyjność i kompozycję. Pierwiastek celtycki, będący zrazu tylko spoidłem, szybko przetapia wszystkie wchłonięte obce elementy, dając zupełnie nowe walory artystyczne.

Styl celtycko-lateński jest ściśle linearny. Nawet wtedy, gdy idzie o wielobarwne, czy bryłowe traktowanie przedmiotu, linja odgrywa zasadniczą rolę. Ona rozdziela barwy poszczególne na ostro rozgraniczone pola; ona bryłę rozбивa na szereg „łezek”, „pęcherzów rybiich”, kresek, „przecinków”, kółek i t. p. W tem rozdrabnianiu całości, gubieniu się w szczegółach i odchodzeniu od realistycznych pierwowzorów artysta celtycki przeciwstawiał się zupełnie greckiej sztuce, której ideałem było wierne odtwarzanie modelu. Przeciwstawiał się także i stylowi scytyjskiemu, w którym panowało dążenie do schematyzacji i uogólniania szczegółów postaci zwierzęcej.

Praca Jenny'ego ma wielką wartość, jako piękny zbiór materiału. Jednak oparta na apriorystycznej koncepcji, wywodzącej styl celtycki z sztuki greckiej, nie wypełnia w całości swego zadania, gdyż nie daje jasnego obrazu przemian, jakie w nim zachodziły.

Styl celtycki dotychczas nie został jeszcze całkowicie przepracowany naukowo. Oddziaływał on mocno nie tylko na sztukę europejską z ostatniego 500-lecia prz. Chr., ale i później na zachodnią sztukę średniowieczną. Dotychczas jednak rola jego była przez historyków sztuki raczej niedoceniana.

Janina Rosen-Przeworska

REGULAMIN REDAKCJI ŚWIATOWITA.

- 1) Prace, przeznaczone do druku, winny być pisane na maszynie na jednej stronie arkusza z pozostawieniem marginesu.
- 2) Wyrazy lub zdania, które mają być drukowane czcionkami rozstawionymi, należy podkreślić linią pojedynczą ciągłą; kursywę oznacza się linią wężykową, a t. zw. tłusty druk linią podwójną.
- 3) Do prac należy dołączyć tytuł i streszczenie w języku francuskim, niemieckim lub angielskim.
- 4) Rysunki winny być wykonane czarnym tuszem. Fotografje, nie mniejszego formatu niż 9×12 , winny być skopjowane na błyszczącym papierze. Autor winien oznaczyć na odwrotnej stronie nadesłanych ilustracyj miejsce pochodzenia danego obiektu, jego skalę oraz ilość potrzebnego zmniejszenia.